

Waarom neemt de neiging om te tonen dat men deugt zulke schrikbarende proporties aan?

Posted on 5 augustus 2025 by Paul Frentrop

Deugniet is een ouderwets woord om een jongen aan te duiden die dingen deed die weliswaar niet mochten, maar geen ernstige vergrijpen waren. Denk aan Pietje Bell of Dik Trom. Hun zonden werden hen niet aangerekend. Integendeel. De deugniet was wel een kwajongen, maar geen kwade jongen. Hij had een hart van goud. Volgens Van Dale werd de term 'liefkozend gebruikt tegen wie ons een beetje plaagt'.

Het bestaan van een deugniet is slechts mogelijk in een maatschappij met strakke klasse- en kastescheidingen. Nederland was tot 1960 zo'n samenleving. Maar nu niet meer. Het hedendaagse Nederland voelt als geen ander land de gevolgen van ontzuiling en ontkerkelijkheid. Nederland is het meest seculiere en snelst ontkerkelijkt land van Europa, constateerde het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) in 2018: 'Nog steeds geeft twee derde van de Nederlanders aan ooit in een geloof te zijn opgevoed maar nog geen kwart rekent zich momenteel tot een kerk. Het

percentage dat het geloof van zijn jeugd trouw bleef, liep snel terug: van 39% in 2004 tot 24% in 2018.'

Nadelige gevolgen van snelle ontkerkelijkheid

Die snelle ontkerkelijkheid maakt van alles los. Eén gevolg is dat mensen die vroeger dominee, priester of non zouden zijn geworden, nu vanuit allerlei maatschappelijke posities opereren. Dan toont niemand zich verbaasd als een voormalig speciaal VN-gezant voor het Midden-Oosten – niet via de preekstoel maar via NPO Radio 1 – de meerderheid van de Tweede Kamer toespreekt als die geen debat wilde houden over Gaza met: 'We mogen een oordeel vellen over het moreel kompas van politici, van wie sommigen een strandbedje belangrijker lijken te vinden dan een debat.'

Dat mogen we niet alleen, dat moeten we blijkbaar ook. Tenminste volgens mensen die ergens bij willen horen. En dat is voor velen de eerste levensbehoefte. Toen iedereen nog ter kerke ging was meteen duidelijk bij welke groep iemand hoorde. Met de ontkerkelijkheid is echter niet alleen de deugtniet verdwenen maar is ook ieders maatschappelijke positie minder vast komen te staan.

Dat betekent dat mensen harder moeten werken om te laten zien bij welke groep ze horen. En om ergens bij te horen moet je deugen. Het volstaat niet meer om op zondag naar de kerk te gaan en ook de rest van de week de overgordijnen open te laten. De ontkerkelijkheid heeft het leven een stuk ingewikkelder gemaakt en veroorzaakte een geestelijke klimaatverandering die vooral één soort mens raakte. Deze soort wordt in het afsluitende deel van het drieluik 'Religie in een pluriforme samenleving' dat het SCP tussen 2018 en 2022 publiceerde omschreven als de 'ongebonden spiritueel'. Volgens het SCP komt deze mensensoort in Nederland meer voor dan elders.

Die ongebonden spiritueel kenmerkt zich door: '*Believing without belonging.*' Het gaat hem om zelfverwerkelijking, persoonlijke groei, geleid door de persoonlijke innerlijke ervaring: 'Alleen via deze weg kun je op het spoor komen van geestelijke waarheden, en in laatste instantie ook geluk en heelheid. Het gaat niet om wat de kerk of de Bijbel, doctrines en dogma's, de tien geboden of de lege letter van wetten en voorschriften zeggen, maar om wat jij als individu zelf ervaart, om jouw gevoelens en intuïtie, het luisteren naar je innerlijke stem. Je gezondheid, je welstand, je relaties met anderen en hoe je je verhoudt tot de samenleving: bij al deze zaken zal je een beroep moeten doen op je innerlijke spiritualiteit om iets te

bereiken.'

Passief en actief deugen

Dat vergt veel inspanning maar bovendien willen die mensen ondanks alle verinnerlijking toch bij een groep horen. Dat blijft immers de overheersende drijfveer van alle mensen.

Daartoe moeten die ongebonden spirituelen laten zien dat ze deugen en ze doen dat zowel op passieve als actieve wijze. Passief door niet uit de toon te vallen. Dat uit zich bijvoorbeeld in kledingkeuze maar ook in de kleur van de leaseauto. Nieuwe auto's zijn nu voor 34 procent grijs en voor 24 procent zwart, terwijl in 2000 minder dan 25 procent van het wagenpark die onopvallende kleuren had.

Voor wie er echt bij wil horen is passief conformisme echter niet genoeg. Net als de voormalige VN-gezant, moet men dan anderen continue de maat nemen. De intellectueel minst uitdagende manier om dit te doen is de wereld verdelen in twee partijen: wij die goed zijn en de anderen die niet deugen. Om te laten zien dat jij wel deugt (en dus bij de groep hoort), ga je dan om te beginnen afgeven op hen die volgens jouw groep niet deugen.

Deugpronken

Vervolgens valt deugdzaamheid te etaleren door politiek correcte meningen te uiten. (In George Orwells *1984* was politieke correctheid vooral nodig voor het in het gareel houden van 'the outer party', de middenklasse werkzaam in de publieke sector en in het onderwijs.)

De huidige Engelse term voor al dit gedrag is '*virtue signaling*'. De beste Nederlandse vertaling is deugpronken. Dit alles vergt veel meer inspanning dan vroeger.

In de verzuilde samenleving was de massa politiek passief en moest ze dat vooral ook blijven, zo leerde A. Lijphart ons in zijn standaardwerk *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek* uit 1968. Alleen zolang de massa passief was, konden de leiders van de zuilen compromissen sluiten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de ontkerkelijking gepaard gaat met de opkomst van politiek activisme, vooral in de vorm van demonstreren tegen hen die niet deugen. Een

actievorm die steeds verder wordt opgerekt tot blokkades van wegen en sluizen, vernielingen van bedrijfsgebouwen en het spuiten van rode verf, nepbloed en boterzuur aan toe.

De onderwerpen waar de activist zich druk over maakt verschuiven natuurlijk, want alleen als je er genoeg principes op na houdt, hoef je nooit na te denken. In Orwells totalitaire staat Oceania stond nergens in een wet wat je wel en niet mocht zeggen. Dat moest je zelf aanvoelen. In de echte Westerse wereld belandde eerst de opwarming van de aarde, vervolgens Black Lives Matter en nu Gaza in het politiek correcte brandpunt. Vooral dit laatste onderwerp laat heel mooi de relatie tussen deugstandpunten en ontkerkelijking zien.

Gaza als deugonderwerp.

Ieder verstandig mens is er sinds 7 oktober 2023 van overtuigd dat het moorddadige Hamas-regime uit Gaza moet verdwijnen. Onbetwist feit is dat de moordenaars van Hamas zich hebben ingegraven onder de burgerbevolking. Veelal onbesproken is het feit dat Israël als democratisch land de tegenaanval op Hamas uitvoert met verlies van zo min mogelijk levens van eigen soldaten. Dat maakt dat het langer duurt om de terroristen uit te schakelen. Daardoor vallen er meer burgerslachtoffers aan Gazaanse zijde.

Westerse deugers en Arabische leiders zijn het over deze feiten eens. Maar hun oplossing van het probleem is diametraal verschillend. Westerse deugers roepen allemaal Israël op de wapens neer te leggen. Arabische leiders – inclusief de president van Palestina – roepen allemaal Hamas op de wapens neer te leggen en de gijzelaars vrij te laten.

Zij hoeven immers niet te laten zien dat ze deugen, want in het Midden-Oosten hoort iedereen nog bij een groep: de familie, de buurt, de clan, de stam en niet te vergeten bij die enig toegestane godsdienst die je zichtbaar uit moet dragen via kleding, baard en openbaar gebed. Deugen is daar niet nodig. Nadeel is wel dat je politiek gezien meestal in een dictatuur of *failed state* leeft.

Praktische vragen worden niet gesteld

De enige politieke habitat van de deuger is de democratie. Daarbuiten overleeft hij niet. Daarbinnen is hij actiever dan de rest. Maar met beperkingen. De deuger praat

makkelijker over doelen dan over middelen en morele vraagstukken zijn voor hem belangrijker dan praktische vragen. Ik denk dan ook dat in het alsnog te houden Kamerdebat over Gaza de vraag 'Hoe zou jij Hamas ontwapenen?' niet gesteld gaat worden. Want de deugers voeren in het publiek debat de boventoon.

Wynia's Week brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week, **156 keer per jaar**, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk. [Doet u mee?](#) Hartelijk dank!